

JAKUB BRÓDKA

Uniwersytet Gdański

SĘDZIOWSKIE MIARKOWANIE OPŁATY EGZEKUCYJNEJ ZA EGZEKUCJĘ ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH – PRZYCZYNEK DO DYSKUSJI

1. ZARYS PROBLEMATYKI

Instytucja miarkowania opłat egzekucyjnych jest stałym elementem systemu egzekucji sądowej w naszym kraju. Obecnie jest ona uregulowana w ustawie z 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych¹. Zgodnie z art. 48 u.k.k. dłużnik może złożyć wniosek o obniżenie opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych, jeżeli przemawiają za tym szczególnie okoliczności odnoszące się do nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej dłużnika oraz wysokości jego dochodów. W przypadku, o którym mowa w art. 29 albo art. 30, wniosek o obniżenie opłaty egzekucyjnej może złożyć wierzyciel.

Zarówno orzecznictwo, jak i doktryna wielokrotnie podejmowały tematykę zakresu możliwości miarkowania², przesłanek jego zastosowania³, kompetencji sądu działającego w ramach nadzoru judykacyj-

¹ Tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 377; dalej: u.k.k.

² Zob. Ł. ZAMOJSKI, *Postępowanie cywilne – egzekucja sądowa – nadzór sądu z urzędu nad komornikiem – obniżenie opłaty egzekucyjnej ustalonej przez komornika. Glosa do postanowienia s. okręg. z 12 kwietnia 2013 r., III Cz 308/13*, «OSP» 1/2015, s. 3-15.

³ Ł. ZAMOJSKI, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej według ustawy z dnia 28.2.2018 r. o kosztach komorniczych*, «Monitor Prawniczy» 9/2019, s. 477 i n.

nego⁴ oraz uprawnienia komornika do autoremedury ustalonej opłaty⁵. Poruszane zagadnienia są istotne z uwagi na wpływ miarkowania na wymiar fiskalny egzekucji sądowej poprzez zmniejszenie dochodów Skarbu Państwa oraz podstawy wynagrodzenia prowizyjnego komornika. Nie można też nie dostrzec jej znaczenia społecznego i humanitarnego przez łagodzenie skutków egzekucji w stosunku do osoby dłużnika albo wierzyciela. W ramach instytucji miarkowania ścierają się wartości, które uzasadniają restrykcyjne stosowanie tego instrumentu przez sądy. Wyrazem tego stało się ustalenie zamkniętego katalogu przesłanek jego zastosowania, które z oczywistych względów ograniczają kognicję sądu rozpatrującego wniosek o miarkowanie. Z drugiej strony ustawodawca w ustawie o kosztach komorniczych rozszerzył możliwość jej zastosowania także do opłat stałych w egzekucji świadczeń pieniężnych⁶.

Pokazuje to, że czas pójść krok dalej i poruszyć zagadnienie dopuszczalności miarkowania opłat egzekucyjnych za egzekucję świadczeń niepieniężnych, do których przeprowadzenia w świetle kodeksu postępowania cywilnego właściwy jest komornik sądowy.

2. DOKTRYNA I ORZECZNICTWO O MOŻLIWOŚCI MIARKOWANIA OPŁATY EGZEKUCYJNEJ ZA EGZEKUCJĘ ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH

Analiza dopuszczalności rozszerzenia sądowego miarkowania na opłaty egzekucyjne za egzekucję świadczeń niepieniężnych, która stanowi

⁴ M. DZIEWULSKA, *O niemożności obniżenia opłaty stosunkowej przez sąd w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 kodeksu postępowania cywilnego*, «Przegląd Sądowy» 11-12/2015, s. 139-149; J. STUDDZIŃSKA, *Praktyczne aspekty związane z rozpoznaniem wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej*, [w:] *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów*, red. K. FLAGA-GIERUSZYŃSKA, I. GIL, A. GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA, Sopot 2017, s. 122-124.

⁵ Zob. A. MARCINIAK, *W kwestii właściwości funkcyjnej komornika sądowego w sprawie o obniżenie opłaty egzekucyjnej*, [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, red. A. MARCINIAK, Sopot 2022, s. 147-148.

⁶ Ł. ZAMOJSKI, *Miarkowanie opłaty...*, s. 477.

problematykę niniejszego opracowania, znalazła odzwierciedlenie w doktrynie i judykaturze.

Interesujące na tym tle są rozważania Rafała Szczepaniaka, który podjął się analizy możliwości miarkowania opłat egzekucyjnych za egzekucję świadczeń niepieniężnych. Dostrzegł on w tym zakresie lukę prawną, której wypełnieniem mogłoby być wykorzystanie konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 k.c.⁷). Rozdźwięk między słusznością a literą prawa jest szczególnie widoczny przy egzekucji opróżnienia pomieszczenia i wydania nieruchomości, gdzie aspekty humanitarne i społeczne odgrywają wyjątkowo ważną rolę. Autor dostrzega jednak publicznoprawny charakter opłaty egzekucyjnej oraz sposób jej pobierania jako okoliczności wykluczające możliwość miarkowania w ówczesnym stanie prawnym⁸.

Miarkowanie opłat egzekucyjnych było przedmiotem licznych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego. Co ważne, zapadły one na tle różnych stanów prawnych, jednak wynikają z nich wnioski o charakterze ogólnym. Po pierwsze, Trybunał Konstytucyjny nigdy nie orzekł o niekonstytucyjności sądowego mechanizmu miarkowania opłaty egzekucyjnej. Wykluczył on zagrożenia związane z arbitralnością stosowania mechanizmu, wskazując, że przekazanie niezawisłemu sądowi oceny zapewnia „swoistą rękojmię sprawiedliwości proceduralnej i rządów prawa”⁹. Po drugie, miarkowanie nie uderza bezpośrednio w uprawnienia majątkowe komorników do dochodu z działalności egzekucyjnej, gdyż opłata egzekucyjna ma charakter publicznoprawny i nie stanowi dochodu komornika. Jest nim dopiero nadwyżka opłat nad kosztami działalności egzekucyjnej, która podlega ochronie prawnej (art. 64 ust.

⁷ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1061 ze zm.).

⁸ R. SZCZEPANIAK, *Zagadnienie praw podmiotowych na styku prawa prywatnego i publicznego. Rozważania de lege ferenda na przykładzie opłat należnych komornikowi*, «RPEiS» 3/2014, s. 66-78.

⁹ Wyrok TK z 29 stycznia 2013 r., K 1/11, «OTK-A» 1/2013, poz. 6; wyrok TK z 8 maja 2006 r., P 18/05, «OTK-A» 5/2006, poz. 53.

2 Konstytucji RP)¹⁰. Po trzecie, Trybunał dostrzegł możliwe zagrożenia związane z nadmiernym stosowaniem mechanizmu miarkowania opłaty egzekucyjnej, do których należą: naruszenie stabilności finansowej systemu egzekucji sądowej oraz nieuzasadnione zróżnicowanie sytuacji dłużników wnoszących o miarkowanie¹¹. W ocenie TK właściwą gwarancję daje sądowe stosowanie mechanizmu miarkowania, limitowane wykluczeniem możliwości działania *ex officio*, nawet gdyby sąd uznał, działając w ramach nadzoru judykacyjnego, że opłata jest wygórowana¹². Orzecznictwo konstytucyjne jasno wskazuje, że szczególny charakter mechanizmu miarkowania wpływający na wysokości prawidłowo ustalonej opłaty wymaga jego restrykcyjnego i ostrożnego stosowania. Sąd musi dojść do przekonania, że „za skorygowaniem wysokości opłaty egzekucyjnej muszą przemawiać konkretne przyczyny”¹³.

Szczególnie interesujące rozważania Trybunał Konstytucyjny poczynił w wyroku z 13 października 2015 r.¹⁴, w którym *obiter dicta* opowiedział się za argumentami R. Szczepaniaka o potrzebie rozszerzenia miarkowania sędziowskiego także na opłaty za egzekucję świadczeń niepieniężnych. Niestety, TK, związany zakresem skargi, nie przedstawił dalszych argumentów wyjaśniających zajęte stanowisko. Można wysunąć twierdzenie, że przedstawił ten mechanizm jako potencjalną alternatywę dla stanowiącego przedmiot pytania zagadnienia miarkowania ustawowego w przypadku realizacji przez dłużnika obowiązku zawartego w tytule wykonawczym egzekucji opróżnienia lokalu mieszkalnego z rzeczy i osób w wyznaczonym terminie.

¹⁰ Wyrok TK z 3 grudnia 2003 r., K 5/02, «OTK-A» 9/2003, poz. 98; wyrok TK z 17 maja 2005 r., P 6/04, «OTK-A» 5/2005, poz. 50; wyrok TK z 14 maja 2009 r., K 21/08, «OTK-A» 5/2009, poz. 67.

¹¹ Wyrok TK z 8 maja 2006 r., P 18/05, «OTK-A» 5/2006, poz. 53. Uwagi TK dokonane na gruncie poprzedniego stanu prawnego zachowują aktualność także na gruncie ustawy o kosztach komorniczych.

¹² Uchwała SN z 26 października 2016 r., III CZP 63/16, «OSNC» 7-8/2017, poz. 77.

¹³ Wyrok TK z 29 stycznia 2013 r., K 1/11, «OTK-A» 1/2013, poz. 6.

¹⁴ Wyrok TK z 13 października 2015 r., P 3/14, «OTK-A» 9/2015, poz. 145.

Zmiana stanu prawnego przez wejście w życie tzw. ustaw komorniczych uzasadnia ponowną analizę możliwości przyznania sądowi kompetencji do miarkowania opłaty za egzekucję świadczenia niepieniężnego¹⁵.

3. SĘDZIOWSKIE MIARKOWANIE OPŁATY EGZEKUCYJNEJ W POLSKIM SYSTEMIE PRAWNYM

Miarkowanie opłaty egzekucyjnej weszło do polskiego porządku prawnego na mocy art. 1 pkt 19 ustawy z 24 września 2004 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego¹⁶. W pierwotnym kształcie sąd mógł zmniejszyć opłatę egzekucyjną w uzasadnionych przypadkach. Ustawodawca nie ustanowił granic miarkowania, ale wskazał jedynie ogólną przesłankę „szczególnie uzasadnionego przypadku” bez precyzyjnego określenia kryteriów, którymi miałyby kierować się sąd rozpoznający wniosek o miarkowanie¹⁷.

Uwagę zwraca przebieg prac legislacyjnych nad wprowadzeniem mechanizmu sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej. Pierwotnie projekt ustawy nie przyznawał sądowi kompetencji do obniżenia ustalonej przez komornika opłaty egzekucyjnej¹⁸. Sejmowa Komisja Sprawiedliwości i Praw Człowieka na posiedzeniu z 22 września 2004 r. rozpatrywała poprawki Senatu w sprawie ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk nr 3167). Senat w uchwale z 12 sierpnia 2004 r.¹⁹ dodał w pkt 7 poprawkę przewidującą zmniejszenie przez sąd

¹⁵ Zob. Ł. ZAMOJSKI, *Miarkowanie opłaty...*, s. 477.

¹⁶ Dz. U. Nr 236, poz. 2356.

¹⁷ Zob. W. GRAJDURA, *Wysokość opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 7-9/2005, s. 98.

¹⁸ Zob. rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, Sejm IV kadencji, druk nr 1823.

¹⁹ Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej z 12 sierpnia 2004 r. w sprawie ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Senat V kadencji, druk nr 3167.

wysokości opłaty, o której mowa w art. 49 ust. 1 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁰. Jak wynika ze stenogramu posiedzenia Komisji, poprawka dotycząca miarkowania została uznana za jedną z trudniejszych i była przedmiotem burzliwej dyskusji na forum Komisji. Zarówno przedstawiciel Senatu, jak i posłowie wskazywali samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej jako potencjalnych głównych beneficjentów wprowadzenia omawianego mechanizmu²¹. Poprawka została rekomendowana przez Komisję²², a następnie przyjęta przez Sejm i Senat oraz podpisana przez Prezydenta.

Instytucja obniżenia opłaty egzekucyjnej istniała w polskim porządku prawnym niedługo, bo została uchylona ustawą z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji²³. Z uzasadnienia projektu wynika, że za zmianą art. 49 u.k.s.e. przemawiały wątpliwości co do jego zgodności z Konstytucją RP oraz zasadami prawidłowej legislacji²⁴. Substytutem tego stało się wprowadzenie stawek opłat egzekucyjnych w zróżnicowanej wysokości (5, 10 i 15%), odpowiadającej w zamyśle ustawodawcy nakładowi pracy komornika sądowego. Co znamienne, już wcześniej na etapie prac legislacyjnych nad projektem ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, która została uchwalona 24 września 2004 r., podnoszono na posiedzeniach Komisji

²⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2018 r. poz. 1309 ze zm.; dalej: u.k.s.e.

²¹ Senator Ewa Serocka postulowała ograniczenie miarkowania sądowego wyłącznie do samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej (zob. zapis stenograficzny z posiedzenia Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka z 22 września 2024 r., Sejm IV kadencji, <https://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wgsknrnr/SPC-162>) [dostęp 1 listopada 2024 r.].

²² Sprawozdanie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka o stanowisku Senatu w sprawie ustawy o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk nr 3167), Sejm IV kadencji, druk nr 3218.

²³ Ustawa z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 112, poz. 769).

²⁴ Uzasadnienie projektu ustawy z 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych, druk sejmowy nr 1287, Sejm V kadencji, s. 35.

Sprawiedliwości i Praw Człowieka jej potencjalną niekonstytucyjność ze względu na wprowadzenie sądowej modyfikacji określonych w ustawie stawek danin publicznych, do których zaliczano opłaty egzekucyjne oraz otwarty katalog przesłanek miarkowania²⁵.

Na stałe mechanizm miarkowania opłaty stosunkowej powrócił do polskiego porządku prawnego na mocy art. 1 pkt 10c ustawy z 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji²⁶. Tym razem z uzasadnienia ustawy wprost wynika, że powrót instytucji miarkowania wynikał z powodów zasygnalizowanych przez Ministra Zdrowia. Wskazał on, że zazwyczaj nakład pracy komorników sądowych prowadzących egzekucję wobec samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej jest niewielki²⁷. Zgodnie ze znowelizowanym art. 49 ust. 10 u.k.s.e. sąd mógł, uwzględniając w szczególności nakład pracy komornika lub sytuację majątkową wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów, obniżyć wysokość opłat ustalonych przez komornika. Ustawodawca nie zdecydował o ograniczeniu podmiotowym omawianego przepisu. Skutkiem tego było przyznanie legitymacji czynnej każdemu dłużnikowi do złożenia wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej przez sąd. Użycie przez prawodawcę w art. 49 ust. 10 u.k.s.e. alternatywy łącznej za pomocą spójnika „lub” uczyniło samodzielną podstawą do obniżenia opłaty egzekucyjnej przesłankę sytuacji majątkowej wnioskodawcy oraz wysokość jego dochodów²⁸. Wobec osłabienia związku z nakładem pracy komornika sądowego miarkowanie stało się *de facto* alternatywnym mechanizmem ustalenia opłaty egzekucyjnej z uwagi na brak związania sądu granicami możliwej ingerencji w wysokość ustalonej przez komornika opłaty.

²⁵ Zapis stenograficzny z posiedzenia..., <https://orka.sejm.gov.pl/Biuletyn.nsf/wskrnrr/SPC-162> [dostęp 1 listopada 2024 r.].

²⁶ Ustawa z 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 40, poz. 228).

²⁷ Uzasadnienie projektu ustawy z 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, druk sejmowy nr 1810, Sejm VI kadencji, s. 5.

²⁸ Zob. S. LEWANDOWSKI, H. MACHIŃSKA, A. MALINOWSKI, J. PETZEL, *Logika dla prawników*, Warszawa 2019, s. 78-79; M. TRZECIAK, *Obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej w praktyce – wybrane zagadnienia*, «Iustitia» 1/2012, s. 24.

Przyjęta konstrukcja obniżenia opłaty egzekucyjnej spotkała się z krytyką doktryny²⁹. Regulacja ta jednak obowiązywała aż do wejścia w życie ustawy z 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych, która w art. 48 wprowadza w zmienionej formie miarkowanie przez sąd opłaty egzekucyjnej poprzez wprowadzenie granic jej stosowania (art. 48 ust. 5 u.k.k.). Tożsame pozostają przesłanki miarkowania, tj. szczególnie okoliczności odnoszące się do nakładu pracy komornika lub sytuacji majątkowej dłużnika oraz wysokości jego dochodów. W odróżnieniu od poprzedniego stanu prawnego obecnie mają one charakter wyczerpujący. Sprecyzowany został przedmiot zaskarżenia, czyli postanowienie o ustaleniu kosztów, oraz termin, w którym dopuszczalne jest złożenie wniosku w trybie art. 48 u.k.k. We wcześniejszym stanie prawnym przedmiotem zaskarżenia mogło być samo ściągnięcie opłaty egzekucyjnej przez komornika w toku postępowania egzekucyjnego³⁰. Obecnie komornik wydaje co do zasady postanowienie o ustaleniu kosztów w związku z zakończeniem postępowania przez umorzenie albo zakończenie w inny sposób (art. 21 ust. 1 u.k.k.)³¹. Skutkiem tego jest przesunięcie zastosowania mechanizmu miarkowania z wstępnego lub zasadniczego na końcowy etap postępowania.

Zmiana ta została pozytywnie oceniona w doktrynie jako jakościowy postęp w porównaniu z wcześniej obowiązującym art. 49 ust. 7 u.k.s.e.³²

²⁹ Zob. Ł. ZAMOJSKI, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, «Przegląd Sądowy» 11-12/2014, s. 121-143; Z. KNYPL, *Nakład pracy komornika jako kryterium ustalenia opłaty egzekucyjnej*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 11/2014, s. 52; P. BIEŻUŃSKI, *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, «Monitor Prawniczy» 2/2013, s. 109 i n.; P. CISZEWSKI, *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 4-6/2013, s. 51-52.

³⁰ Wyrok TK z 29 stycznia 2013 r., K 1/11, «OTK-A» 1/2013, poz. 6.

³¹ Należy jednak pamiętać o regulacji art. 21 ust. 1a u.k.k. przewidującej uprawnienie strony do żądania wydania przez komornika postanowienia w przedmiocie ustalenia wysokości opłat egzekucyjnych dotąd od niej ściągniętych jako należnych w sprawie. Wyjątek ten wyłącza możliwość ponownego miarkowania, jeżeli postanowienie częściowe zostało zaskarżone w trybie art. 48 u.k.k. (por. Ł. ZAMOJSKI, *Miarkowanie opłaty* ..., s. 483).

³² T. ZEMBRZUSKI, *Sądowe obniżenie opłaty egzekucyjnej – nowa czy stara instytucja?* [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, red. A. MARCINIAK, Sopot 2022, s. 131.

4. PRZESŁANKI SĘDZIOWSKIEGO MIARKOWANIA OPŁATY EGZEKUCYJNEJ

Artykuł 48 u.k.k. kreuje dwie przesłanki miarkowania, które mają charakter wyłączny:

1. nakład pracy komornika sądowego;
2. sytuacja majątkowa dłużnika oraz wysokość jego dochodów.

Ad 1. Nakład pracy komornika sądowego jest zwrotem niedookreślonym, którego wypełnieniem zajęła się doktryna i judykatura. Najszerszej analizy w tym zakresie dokonuje Janusz Nowak, wskazując trzy zasadnicze ujęcia nakładu pracy komornika. Pierwszy odnosi się do całościowego funkcjonowania kancelarii oraz wykonywania działalności egzekucyjnej. Mieszczą się w nim wszelkie ilościowe i jakościowe nakłady na wykonywanie zadań ustawowych ujmowanych globalnie, czyli z uwzględnieniem wszystkich prowadzonych spraw i związanych z nimi wydatków materialnych oraz nakładów fizycznych i intelektualnych komornika, a także osób przez niego zatrudnionych. Drugie ujęcie jest bardziej szczegółowe, gdyż odnosi się do konkretnego postępowania. Obejmuje ono wydatki gotówkowe poniesione w toku postępowania oraz całokształt działań podjętych przez komornika wyrażających się w podjętych wysiłkach zarówno o charakterze intelektualnym, jak i fizycznym w celu wyegzekwowania świadczenia. Ostatnie ujęcie jest najwęższe i określa granice nakładu pracy komornika wyłącznie w oparciu o konkretny sposób egzekucji zastosowany w postępowaniu egzekucyjnym, który jest przedmiotem analizy. Wszystkie te ujęcia trafnie J. Nowak określa odpowiednio jako nakład pracy komornika w kancelarii, nakład pracy komornika w postępowaniu i nakład pracy komornika w egzekucji³³.

³³ J. NOWAK, *Analiza pojęcia nakładu pracy komornika. Postulaty de lege lata i de lege ferenda*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 12/2017, s. 63-64.

Ujęcie podmiotowe proponują Joanna Studzińska³⁴ i Joanna Szachta³⁵. Przedmiotem analizy jest wzorzec nakładu pracy komornika sądowego wymaganego przez przepisy prawa. Odnosi się ono zatem nie tylko do kosztochłonności podejmowanych czynności, lecz także stopnia realizacji obowiązków ustawowych. Wyklucza to zatem dokonanie przez sąd szerszej oceny, wykraczającej poza ramy konkretnej sprawy, a wchodzącej w zagadnienia systemowe, jak generalna skuteczność egzekucji i konieczność finansowania ze spraw skutecznych także tych umorzonych z uwagi na bezskuteczność.

W obrębie jurysprudencji zauważalne jest rozbieżne rozumienie klauzuli nakładu pracy komornika sądowego. Skutkiem tego jest powstanie co najmniej dwóch głównych tendencji orzeczniczych. Pierwsza odnosi się do okoliczności związanych *stricte* z postępowaniem egzekucyjnym. Należą do nich między innymi: krótki czas trwania postępowania egzekucyjnego, wyjątkowa wysokość zadłużenia³⁶, przygotowanie przez komornika wyłącznie kilku pism na początku postępowania, szybka spłata zadłużenia po wezwaniu do zapłaty przez komornika³⁷. Druga wskazuje na restrykcyjność stosowania mechanizmu miarkowania i odnosi się do zagadnień wykraczających poza ramy konkretnego postępowania. Miarkowanie powinno być rozpatrywane w odniesieniu do zasad słuszności³⁸, a także konieczności zachowania umiaru³⁹.

³⁴ J. STUDZIŃSKA, *Miarkowanie opłaty w ustawie o kosztach komorniczych*, [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. KUŁSKI, Sopot 2019, s. 169-185.

³⁵ J. SZACHTA, *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych – zagadnienia wybrane*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 1/2022, s. 58-59. Choć autorka w swoich rozważaniach nawiązuje także do poglądów J. NOWAKA (*Analiza pojęcia...*).

³⁶ Postanowienie Sądu Rejonowego w Gdańsku z 27 września 2023 r., XII ICo 337/2023, «Lex» nr 3630325. W przywołanym orzeczeniu sąd wskazał, że miarkowanie opłaty egzekucyjnej z art. 48 u.k.k. jest poddane swobodnemu uznaniu sędziowskiemu.

³⁷ Postanowienie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z 29 kwietnia 2014 r., II Cz 952/13, «Lex» nr 2062587.

³⁸ Postanowienie Sądu Okręgowego w Katowicach z 30 czerwca 2014 r., IV Cz 586/14, «Lex» nr 1884493.

³⁹ Postanowienie Sądu Rejonowego w Łodzi z 30 grudnia 2022 r., II I Co 2345/2022, «Lex» nr 3499502.

Nieostry i niedookreślony charakter przesłanki „nakładu pracy komornika” ma daleko idące konsekwencje, gdyż pozostawia wypełnienie jego treści judykaturze w drodze stosowania art. 48 u.k.k. Może to prowadzić do arbitralnych ocen⁴⁰. Komornik na skutek postanowienia sądu może zostać pozbawiony większości przysługującej mu opłaty w wyniku uwzględnienia przesłanek nieodnoszących się do poprawności i legalności jego działań (nakład pracy komornika) albo pośrednio związanych z samym postępowaniem (sytuacja majątkowa oraz wysokość dochodów dłużnika).

Fiskalizm opłat egzekucyjnych, który stanowi tło poruszanej problematyki, ma bezpośredni związek z dochodami komorników sądowych⁴¹. Irrelevantna dla niniejszych rozważań jest zmiana charakteru opłaty egzekucyjnej w świetle ustawy o komornikach sądowych. Obecnie jest ona niepodatkową należnością budżetową o charakterze publiczno-prawnym (art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych⁴²). Komornik przestał być jej wyłącznym beneficjentem, a stał się płatnikiem opłaty egzekucyjnej do Skarbu Państwa z uprawnieniem do potrącenia wynagrodzenia prowizyjnego⁴³. Jest ono jednym z dwóch źródeł jego utrzymania obok opłat komorniczych innych niż opłaty egzekucyjne (art. 152 ust. 2 u.k.s.). Można wysunąć twierdzenie, że wynagrodzenie prowizyjne pobierane z opłat egzekucyjnych stanowi główne źródło utrzymania komornika i jego działalności egzekucyjnej. Wynika to z zasadniczej roli komornika sądowego w systemie egzekucji sądowej polegającej na korzystaniu z państwowego *imperium* w zakresie środków egzekucyjnych w celu przymuszenia dłużnika do spełnienia obowiązku zakreślonego w tytule wykonawczym.

Pomimo korzystania z instrumentów o charakterze publiczno-prawnym ustawodawca zwolnił państwo z partycypacji w kosztach

⁴⁰ Z. KNYPL, *op. cit.*, s. 52.

⁴¹ A. MARCINIAK, *Zasady ustalania przez komorników sądowych wysokości opłat egzekucyjnych*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 13/2015, s. 85-86.

⁴² Ustawa z 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1458); dalej: u.k.s.

⁴³ M. KLONOWSKI, *Komentarz do art. 149 u.k.s.*, [w:] *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. R. REIWER, Warszawa 2021, s. 435.

działalności egzekucyjnej. Budżet państwa nie przekazuje środków pieniężnych komornikom sądowym od 1 stycznia 2002 r. Nie oznacza to jednak pozostawienia swobody w sposobie pozyskiwania środków na prowadzoną działalność egzekucyjną. Jest ona ograniczona w odróżnieniu od działalności wolnorynkowej brakiem możliwości kierowania się maksymalizacją zysku⁴⁴. Komornik musi także liczyć się z wykonywaniem niektórych czynności bez wynagrodzenia⁴⁵.

Z drugiej strony normatywnych wymogów działalności komornika nie można oddzielić od organizacyjnoprawnych okoliczności prowadzenia przez niego samodzielnej kancelarii komorniczej. Związana z tym jest konieczność regulowania bieżących wydatków osobowych i materiałowych z uzyskanego wynagrodzenia prowizyjnego oraz opłat⁴⁶. Nie powinno zatem budzić zdziwienia dążenie komorników do prowadzenia egzekucji efektywnej, czyli skutecznej w połączeniu z jak najmniejszym zużyciem posiadanych środków materialnych, fizycznych i intelektualnych. Jednak analiza orzecznictwa pokazuje, że pojęcie efektywnej egzekucji może być równoważone z egzekucją z niskim nakładem pracy i powodować obniżenie ustalonej opłaty. Skupienie się w procesie miarkowania wyłącznie na konkretnym postępowaniu pomija wskazane wyżej zagadnienia. Artykuł 48 u.k.k. nie wymaga *explicite* od sądu wzięcia pod uwagę sytuacji finansowej komornika sądowego. Uzasadnia to daleko idącą wstrzemięźliwość w obniżaniu opłaty egzekucyjnej w obliczu danych statystycznych dotyczących skuteczności egzekucji

⁴⁴ Wyrok TK z 13 grudnia 2011 r., SK 44/09, «OTK-A» 10/2011, poz. 117. Uwagi poczynione przez TK na gruncie poprzedniego stanu prawnego zachowują aktualność także pod rządami ustawy o kosztach sądowych i ustawy o kosztach komorniczych.

⁴⁵ Przykładem może być zwolnienie Skarbu Państwa z obowiązku uiszczenia opłat egzekucyjnych (art. 45 ust. 2 u.k.k.).

⁴⁶ W Polsce nie jest możliwe tworzenie przez komorników sądowych wspólnych kancelarii, tak jak ma to miejsce w Niemczech. Zob. B. STRÓŻEWSKI, *Status prawny i zadania komornika w Niemczech*, «Kortowski Przegląd Prawniczy» 3/2024, s. 71. Zob. także A. MARCINIAK, M. MICHALSKA-MARCINIAK, *Metodyka pracy komornika sądowego*, Sopot 2015, s. 80 i n.

i związanej z tym konieczności finansowania ze spraw skutecznych także kosztów poniesionych przez komornika w sprawach bezskutecznych⁴⁷.

Ad 2. Przesłankę sytuacji majątkowej dłużnika oraz wysokości jego dochodów należy rozpatrywać razem jako jedną przesłankę ze względu na użycie alternatywy łącznej „oraz”, która w sposób kompleksowy obejmuje majątkowe przesłanki obniżenia opłaty egzekucyjnej.

Sam cel i charakter postępowania egzekucyjnego uzasadniają wykładnię przesłanki sytuacji majątkowej dłużnika oraz wysokości dochodów w sposób dalece restrykcyjny. Prowadzenie postępowania egzekucyjnego jest najczęściej wywołane złą sytuacją majątkową dłużnika, dlatego teoretycznie każdy dłużnik mógłby powoływać się na nią, żądając miarkowania. Obniżenie opłaty z tej przyczyny wymaga wykazania przez wnioskującego, że sytuacja majątkowa odbiega w sposób znaczący od „typowego” dłużnika, który znajduje się w trudnej sytuacji majątkowej. Problemy finansowe i prowadzenie wobec dłużnika licznych postępowań egzekucyjnych nie uzasadniają miarkowania.

Wnioskujący powinien wykazać dogłębnie i w oparciu o właściwe dokumenty swoje twierdzenia. Z uwagi na wyjątkowy charakter postępowania o obniżenie opłaty egzekucyjnej nie można uznać za dopuszczalne wzywanie przez sąd wnioskodawcy do przedłożenia dowodów na wykazanie swoich twierdzeń. Taki wniosek powinien zostać oddalony z uwagi na negatywną ocenę merytoryczną.

Wskazane wątpliwości związane z sądowym stosowaniem mechanizmu miarkowania (szczególnie przy przesłance nakładu pracy komornika) wynikają z jego stosowania przez judykaturę. Nie przesądza to jednak o samej wadliwości normy art. 48 u.k.k., tylko skłania ku

⁴⁷ Należy wskazać, że według danych Ministerstwa Sprawiedliwości (w oparciu o sprawozdania MS-Kom 23) skuteczność egzekucji rozumiana jako udział spraw załatwionych przez wyegzekwowanie świadczenia przez wszystkie kancelarie komornicze w kraju w ogólnej liczbie spraw załatwionych (wszelkimi sposobami załatwienia) przez wszystkie kancelarie komornicze w kraju w 2023 r. wyniosła 26,40%. Skuteczność egzekucji rozumiana jako stosunek liczby spraw załatwionych przez wyegzekwowanie świadczenia przez wszystkie kancelarie komornicze w kraju do liczby wpływu spraw do wszystkich kancelarii komorniczych w kraju w 2023 r. wyniosła 22,64%. Skuteczność kwotowa kształtuje się na podobnym poziomie skuteczności (22,11%).

potrzebie wykształcenia w orzecznictwie jednolitej wykładni uwzględniającej specyfikę postępowania egzekucyjnego i finansowania działalności egzekucyjnej komornika sądowego. Z drugiej strony widoczny jest spójny pogląd jurysprudencji o ostrożności w stosowaniu art. 48 u.k.k. i traktowania go jako środka *ultima ratio*. Daje to gwarancję, że rozszerzenie miarkowania na opłaty za egzekucję świadczeń niepieniężnych nie będzie stanowiło zagrożenia dla stabilności fiskalnej systemu egzekucji sądowej.

Dotychczasowe statystyki potwierdzają powściągliwość sądów w stosowaniu mechanizmu miarkowania z art. 48 u.k.k. Od czasu wejścia w życie ustawy o kosztach komorniczych wskaźnik uwzględnienia w całości lub części wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej nie przekroczył 20%⁴⁸.

5. CHARAKTER I STRUKTURA EGZEKUCJI ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH A DOPUSZCZALNOŚĆ ZASTOSOWANIA PRZESŁANEK Z ART. 48 U.K.K.

W ustawie o kosztach komorniczych ustawodawca przewidział wiele regulacji uzależniających od okoliczności przedmiotowych lub podmiotowych obowiązek zwrotu części pobranej opłaty albo ustalenia jej w zmniejszonej w stosunku do stawki podstawowej wysokości. Jest to mechanizm (miarkowanie ustawowe) charakterystyczny dla egzekucji świadczeń niepieniężnych, choć ma także zastosowanie do egzekucji świadczeń pieniężnych (zob. art. 27 ust. 2, art. 29 ust. 2 u.k.k.).

Zgodnie z art. 39 u.k.k., jeżeli dłużnik spełni świadczenie stwierdzone w tytule wykonawczym najpóźniej na trzy dni przed planowanym wykonaniem tytułu wykonawczego, komornik zwraca wierzycielowi 50% uiszczonej opłaty. Jeżeli spełnienie świadczenia przez dłużnika nastąpiło przed doręczeniem dłużnikowi zawiadomienia o wszczęciu egzekucji albo wezwania do dobrowolnego wykonania obowiązku, komornik

⁴⁸ Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości w oparciu o Sprawozdanie MS-S1 w sprawach cywilnych za lata 2019-2024.

zwraca wierzycielowi część uiszczzonej opłaty przekraczającej kwotę 200 złotych.

Zaznaczyć należy różnicę w systemie opłat komorniczych w zależności od rodzaju egzekucji. Typowe dla egzekucji świadczeń niepieniężnych są opłaty stałe. Wynika to z charakteru czynności podejmowanych przez komornika w ramach postępowania i braku jednoznacznego powiązania przedmiotu postępowania z określoną wartością pieniężną.

Egzekucja świadczeń niepieniężnych, podobnie jak w przypadku egzekucji świadczeń pieniężnych, może się składać z szeregu czynności egzekucyjnych oraz czynności postępowania egzekucyjnego.

Egzemplifikacją tego jest egzekucja wydania przez dłużnika nieruchomości lub statku albo opróżnienia pomieszczenia (art. 1046 k.p.c.). Komornik obowiązany jest dokonać następujących czynności:

1. wezwanie do dobrowolnego wykonania obowiązku (art. 1046 § 1 k.p.c.);
2. zweryfikowanie, czy dłużnikowi, w razie opróżnienia lokalu służącego zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych, przysługuje prawo do lokalu zamiennego, zawarcia umowy najmu socjalnego, inny tytuł do nieruchomości, w której może zamieszkać, a w przeciwnym razie – wstrzymanie się z dokonaniem czynności do czasu, gdy gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu, na wniosek komornika, wskaże dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie (art. 1046 § 2 k.p.c.);
3. usunięcie ruchomości niebędących przedmiotem egzekucji i oddanie ich dłużnikowi.

Poza ustawowymi wymogami szczegółowe obowiązki zawierają także akty wykonawcze wydane w oparciu o delegację z art. 1046 § 11 i 12 k.p.c.⁴⁹

⁴⁹ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 3 sierpnia 2023 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o wykonanie postanowienia zobowiązującego osobę stosującą przemoc domową do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (Dz. U. poz. 1568) i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania w sprawach o opróżnienie lokalu lub pomieszczenia albo o wydanie nieruchomości (Dz. U. z 2012 r. poz. 11).

Podobnie rzecz wygląda w przypadku egzekucji wydania rzeczy (art. 1041 i n. k.p.c.), której regulacje budzą wątpliwości w obrębie doktryny i judykatury⁵⁰. Komornik musi oprzeć się na tytule wykonawczym, który jasno wskazuje przedmiot materialny, który ma zostać wydany wierzycielowi. Może być on określony gatunkowo (*in genere*) albo co do tożsamości (*in specie*). W ramach egzekucji komornik ma obowiązek odebrać dłużnikowi rzecz i wydać ją wierzycielowi, co następuje w drodze przeniesienia posiadania rzeczy (art. 348 k.c.) albo dokumentów lub środków, które umożliwiają władanie rzeczą (art. 349 k.c.)⁵¹.

Na sprawność i efektywność egzekucji wydania rzeczy mogą mieć wpływ następujące okoliczności:

1. miejsce położenia rzeczy;
2. charakter rzeczy;
3. zachowanie dłużnika;
4. zachowanie wierzyciela;
5. znalezienie rzeczy.

Ad 1. Gdy rzecz znajduje się u dłużnika, komornik odbiera ją i przekazuje wierzycielowi. Odebranie rzeczy może odbyć się w obecności wierzyciela, jeżeli tego zażąda. Gdy jednak rzecz znajduje się u osoby trzeciej, która nie wyraziła zgody na jej wydanie, komornik może jedynie zająć roszczenie o wydanie rzeczy (art. 1043 k.p.c.). Skutkiem tego jest przyznanie wierzycielowi prawa do wykonywania praw dłużnika, w tym do wystąpienia z powództwem windykacyjnym przeciwko osobie trzeciej.

Ad 2. Znaczenie dla przebiegu egzekucji ma także charakter rzeczy, która może być prosta albo złożona. Może ona wymagać specjalistycznego transportu, którego koszt obciąża dłużnika (art. 6 pkt 3 u.k.k.). Możliwe jest także wydanie rzeczy, stanowiącej dokument potrzebny do dokonania wpisu w księdze wieczystej lub w rejestrze prawa dłużnika, który to wpis jest niezbędny do ujawnienia w księdze wieczystej

⁵⁰ Zob. Z. WOŹNIAK, *Egzekucja wydania rzeczy ruchomej*, [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Przebieg, organy, koszty komornicze*, red. J. GOŁACZYŃSKI, Warszawa 2025, s. 591.

⁵¹ A. MARCINIAK, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023, s. 489.

lub rejestrze na podstawie orzeczenia sądowego prawa wierzyciela (art. 1048 k.p.c.).

Ad 3. Zachowanie dłużnika również wpływa na sprawność i efektywność egzekucji. W przypadku gdy nie utrudnia on prowadzenia egzekucji przez komornika sądowego, postępowanie jest mniej kosztowne i angażujące organ egzekucyjny. Aktywne przeciwdziałanie dłużnika może wywołać konieczność wezwania do pomocy organów Policji (art. 765 k.p.c.) i wymagać zwiększonego wysiłku organu egzekucyjnego w celu przymuszenia dłużnika do realizacji obowiązku zawartego w tytule wykonawczym.

Ad 4. Aktywność wierzyciela w ramach toczącego się postępowania także oddziałuje na dalsze czynności komornika w ramach postępowania. Wierzyciel, będąc obecny przy odebraniu rzeczy, może ją otrzymać niezwłocznie od komornika. W przeciwnym razie, na przykład zajścia przeszkody natury faktycznej lub prawnej, komornik złoży ją do depozytu sądowego albo odda na przechowanie na koszt i niebezpieczeństwo wierzyciela (art. 1042 k.p.c.).

Ad 5. Brak odnalezienia rzeczy powoduje konieczność sporządzenia przez komornika protokołu bezskuteczności egzekucji⁵². Na jego podstawie wierzyciel może złożyć do sądu wniosek o nakazanie dłużnikowi, aby wykawił, gdzie one się znajdują, i złożył przyrzeczenie, że jego oświadczenia są zgodne z prawdą (art. 1045 k.p.c.).

Strukturalna złożoność egzekucji wydania nieruchomości oraz wydania rzeczy skłania do wniosku o dopuszczalności porównania czynności dokonanych przez komornika z tymi, które nie zostały wykonane z powodu wystąpienia różnych okoliczności, jak na przykład dobrowolne wykonanie obowiązku przez dłużnika po wszczęciu egzekucji albo inne okoliczności natury prawnej lub faktycznej, które wpłynęły na przebieg postępowania i przyczyniły się do zwiększenia albo zmniejszenia nakładu pracy komornika. Egzekucja świadczeń niepieniężnych nie musi być równoznaczna z zastosowaniem jednorazowej czynności egzekucyjnej, a może wiązać się z wieloma ustawowo określonymi czynnościami,

⁵² W. TOMALAK, *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014, s. 509.

które wymagają od komornika ich dokonania w określonej kolejności i z zachowaniem terminów. Możliwe jest zatem spełnienie świadczenia przez dłużnika na różnych etapach postępowania. Otwiera to drogę dla sądowej oceny podstaw miarkowania opłaty egzekucyjnej pod kątem nakładu pracy komornika, jak i sytuacji majątkowej stron postępowania. Stosowanie miarkowania sądowego w odniesieniu do egzekucji świadczeń niepieniężnych może uwzględniać wyjątkowe dla danej sprawy okoliczności, które wykraczają poza regulację z art. 39 u.k.k. Może to zmniejszyć ciężar fiskalny dla wierzyciela, który uiścił opłatę, oraz dla dłużnika, który został nią obciążony. Obniżenie opłaty przez sąd może się wiązać z mniejszym miarkowaniem, niż przewiduje to obecnie ustawodawca z korzyścią dla interesu majątkowego komornika sądowego i fiskalnego Skarbu Państwa.

Może pojawić się zarzut, że mechanizm miarkowania ustawowego obejmuje także takie rodzaje egzekucji świadczeń niepieniężnych, które nie muszą implikować konieczności stosowania różnorodnych środków egzekucyjnych przez organ egzekucyjny, jak na przykład zabezpieczenie lub wydanie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej (art. 35 pkt 3 i 4 u.k.k.) albo osadzenie dłużnika w areszcie na polecenie sądu (art. 36 ust. 2 u.k.k.). Zarzut ten jest niesłuszny. Sądowe miarkowanie w przypadku egzekucji „nieskomplikowanych” implikowałoby wąsko zakreśloną podstawę oceny przez sąd stanu faktycznego i treści wniosku (art. 321 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), ale nie oznaczałoby niedopuszczalności jego zastosowania z uwagi na brak możliwości oceny w świetle przesłanek z art. 48 u.k.k.

Należy także zasygnalizować, że przedstawione uwagi nie przesądzają o wyłączności miarkowania sądowego w miejsce ustawowej zniżki opłaty egzekucyjnej. Nieuzasadniona jest twarda demarkacja mechanizmów obniżenia opłaty egzekucyjnej, czego skutkiem jest wyłączenie zastosowania art. 48 u.k.k. do opłat za egzekucję świadczeń niepieniężnych. Postulat powierzenia sądowi oceny słuszności ustalonej opłaty stałej przy egzekucji świadczeń niepieniężnych może okazać się rozwiązaniem słuszniejszym niż ustawowe obniżenie opłaty egzekucyjnej, które jest mechanizmem nieelastycznym, pomijającym indywidualne okoliczności

sprawy. Może ono wywoływać negatywne skutki zarówno dla stron postępowania egzekucyjnego, jak i samego komornika sądowego.

Sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej podlega kontroli instancyjnej przez sąd w drodze zażalenia, które mogą złożyć strony oraz komornik (art. 770 § 5 k.p.c. w zw. z art. 48 ust. 4 u.k.k.). Minimalizuje to ryzyka związane z pozostawieniem w rękach sądu miarkowania oraz pozwala na pełniejsze uwzględnienie interesów każdej ze stron postępowania oraz komornika sądowego. Ustawowy charakter zniżki opłaty egzekucyjnej uniemożliwia kontrolę sądową, która mogłaby pozwolić na ocenę szerszego spektrum indywidualnych okoliczności sprawy.

Stosowanie art. 48 u.k.k. w dotychczasowej praktyce orzeczniczej pokazuje, że instytucja sądowego miarkowania nie stała się nadużywanym narzędziem służącym do przedłużania postępowania egzekucyjnego oraz nie przyczyniła się do paraliżu sądów rozpatrujących wnioski o miarkowanie. Tytułem przykładu można wskazać, że w 2023 r. złożono 4322 wnioski o obniżenie opłaty, podczas gdy ogólna liczba wniosków o wszczęcie egzekucji w tym samym czasie przekroczyła 4 000 000⁵³.

Oznacza to, że w marginalnej liczbie spraw strony składają wnioski o miarkowanie. Nieuzasadnione były obawy wyrażane co do zagrożenia mechanizmu miarkowania dla stabilności systemu wymiaru sprawiedliwości i egzekucji sądowej poprzez masowe składanie wniosków przez uprawnione podmioty.

6. MECHANIZM UISZCZENIA OPŁATY EGZEKUCYJNEJ ZA EGZEKUCJĘ ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH A MOŻLIWOŚĆ SĄDOWEGO MIARKOWANIA OPŁATY

W przypadku egzekucji świadczeń niepieniężnych opłaty egzekucyjne mają charakter stały. Ich wysokość jej określona wprost w ustawie. Przyjęty model usuwa wątpliwości związane z obliczeniem opłaty oraz

⁵³ Dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości w oparciu o Sprawozdanie MS-S1 w sprawach cywilnych za lata 2019-2024.

koresponduje z charakterem podejmowanych czynności⁵⁴. Odmienny od egzekucji świadczeń pieniężnych jest także mechanizm pobrania opłaty. Zgodnie z art. 22 ust. 1 u.k.k. opłatę egzekucyjną za egzekucję świadczenia niepieniężnego wnioskodawca uiszcza komornikowi wraz z wnioskiem o wszczęcie egzekucji. Przy ukończeniu egzekucji, zgodnie z art. 3 u.k.k., komornik wskazuje osobę obciążoną opłatą.

Czy wskazane różnice w zakresie sposobu poboru opłaty za egzekucję świadczeń niepieniężnych każą wykluczyć możliwość jej sądowego miarkowania? Godzi się wskazać, że sędziowskie miarkowanie opłaty stałej za egzekucję świadczeń niepieniężnych różni się co do mechanizmu uiszczenia opłaty, która ma charakter wstępny. Nie zmienia to jednak ostatecznego rozkładu ekonomicznego ciężaru między stronami postępowania egzekucyjnego, który jest tożsamy jak przy egzekucji świadczeń pieniężnych (art. 770 k.p.c. w zw. z art. 3 u.k.k.).

Sąd, działając w oparciu o instytucję miarkowania, mógłby wydać postanowienie zmniejszające należną komornikowi opłatę i zobowiązać do zwrotu na rzecz wierzyciela części zamiarkowanej opłaty⁵⁵. Kore-sponduje to z charakterem postępowania o obniżenie opłaty, który nie jest odrębnym środkiem zaskarżenia i nie modyfikuje postanowienia komornika o ustaleniu kosztów. Skutkiem wskazanego orzeczenia byłaby częściowa utrata skuteczności postanowienia w zakresie obciążenia opłatą egzekucyjną dłużnika oraz zwrotu pobranej opłaty od wierzyciela na rzecz dłużnika⁵⁶. Postanowienie kreowałoby dodatkowy obowiązek organu egzekucyjnego polegający na zwrocie wierzycielowi powstałej nadwyżki opłaty.

⁵⁴ M. ULIASZ, *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. J. ŚWIECZKOWSKI, M. ŚWIECZKOWSKA-WÓJCIKOWSKA, Warszawa 2024, komentarz do art. 19, s. 1101.

⁵⁵ Mechanizm zwrotu opłaty pobranej lub ściągniętej ma miejsce w przypadku twierdzenia oczywistej niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego, gdy wcześniej zostały pobrane opłaty od dłużnika (art. 30 u.k.k.).

⁵⁶ Zob. A. MARCINIAK, *W kwestii właściwości funkcyjnej...*, s. 147-148.

7. PODSUMOWANIE

Analiza sposobów miarkowania opłat egzekucyjnych (ustawowe i sądowe) pozwala na stwierdzenie, że w ustawie o kosztach komorniczych ustawodawca przewidział mieszany ustawowo-sądowy model miarkowania opłat egzekucyjnych.

Miarkowanie ustawowe w sposób szczególny wywołuje negatywne konsekwencje w sferze majątkowej komornika sądowego oraz fiskalnej samego Skarbu Państwa. Egzekucja sądowa jest domeną państwa powierzoną komornikom sądowym, którzy w najgłębszym stopniu odczuwają potencjalne negatywne konsekwencje finansowe dla działalności egzekucyjnej. Zniżka opłaty dokonuje się niezależnie od indywidualnych okoliczności sprawy, jak intensywność dokonywanych czynności egzekucyjnych czy działań niezwiązanych ze stosowaniem przymusu przez komornika sądowego, ale wywierających pośredni wpływ na realizację tytułu wykonawczego⁵⁷ (np. zajęcie prawa przysługującego dłużnikowi, kontakt telefoniczny, czynności terenowe). Uprzedzając mogące pojawić się głosy krytyczne, należy wskazać, że nie znaczy to, iż zawsze odgrywają one w konkretnym postępowaniu szczególne znaczenie, a istnieją także rodzaje egzekucji świadczeń niepieniężnych, których stopień skomplikowania jest znikomy. Nie świadczy to jednak o niemożliwości zmiarkowania opłaty, ale jedynie o ograniczonej podstawie faktycznej i prawnej, która może stać się potencjalnie przedmiotem oceny przez sąd w ramach postępowania wywołanego wnioskiem o miarkowanie.

Automatyzm miarkowania ustawowego nie daje przestrzeni do indywidualnej oceny *ad casum*. Ograniczenie jego zakresu zastosowania wyłącznie do przewidzianych w ustawie sytuacji kontrastuje z elastycznością sądowego miarkowania, które „niweluje rozdzźwięk między tzw. literą prawa a społecznym poczuciem słuszności”⁵⁸.

Obecna praktyka stosowania art. 48 u.k.k. jasno pokazuje, że instytucja sądowego miarkowania nie jest masowo wykorzystywana przez

⁵⁷ Zob. K. KORZAN, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986, s. 105.

⁵⁸ Za: R. SZCZEPANIAK, *op. cit.*, s. 76.

strony postępowania, ale wyłącznie w marginalnej liczbie spraw w porównaniu z ogólną liczbą prowadzonych postępowań egzekucyjnych. Nie ma ryzyka, że przekazanie sądom oceny słuszności ustalonej przez komornika opłaty może powodować naruszenie stabilności finansowej egzekucji sądowej i fiskalnej Skarbu Państwa przez stosowanie wykładni *pro debitorum* i nadaniu szerokiego znaczenia przesłanek z art. 48 u.k.k. Jak pokazują statystyki, średnio w co piątej sprawie sądy uwzględniają wniosek o obniżenie opłaty egzekucyjnej. Na restrykcyjność w stosowaniu sądowego mechanizmu zniżki opłaty egzekucyjnej wskazuje także orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego.

Mechanizm uiszczenia opłat za egzekucję świadczeń niepieniężnych nie stoi na przeszkodzie ich miarkowaniu. Postanowienie o ustaleniu kosztów egzekucji świadczenia niepieniężnego, które obciąży dłużnika, może stać się przedmiotem wniosku o miarkowanie niezależnie od tego, że komornik pobrał ją przy wszczęciu egzekucji od wierzyciela. Decydujące jest obciążenie opłatą strony postępowania przez komornika, a nie sama konstrukcja poboru opłaty⁵⁹.

W obecnym stanie prawnym miarkowanie opłat egzekucyjnych zostało pozbawione negatywnych elementów o charakterze zasadniczym. Obecnie ma ono określone jasno granice zastosowania (do 2/3 wysokości ustalonej opłaty), zamknięty katalog przesłanek, który został szeroko objaśniony przez doktrynę i judykaturę, oraz przedmiot zaskarżenia (postanowienie o ustaleniu kosztów)⁶⁰. Regulacja art. 48 u.k.k. stała się elastycznym mechanizmem pozwalającym na obniżenie opłaty *ad casum* i zachowanie proporcji do nakładu pracy komornika sądowego. Koresponduje to z poglądem Tadeusza Zembrzuskiego, który słusznie wskazuje, że „instytucja miarkowania sędziowskiego jest potrzebna i społecznie pożądana, jako instrument przełamywania zasady normatywnego ustalania wysokości opłat egzekucyjnych. Umożliwia on spojzenie na egzekucję sądową z perspektywy sprawiedliwości społecznej”⁶¹.

⁵⁹ Uchwała SN z 18 października 2013 r., III CZP 57/13, «OSNC» 6/2014, poz. 61.

⁶⁰ Zob. uwagi odnośnie poprzedniego stanu prawnego: wyrok TK z 29 stycznia 2013 r., K 1/11, «OTK-A» 1/2013, poz. 6.

⁶¹ T. ZEMBRZUSKI, *Sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, «Polski Proces Cywilny» 3/2016, s. 613.

Nie oznacza to jednak pozostawienia sądowi dowolności w stosowaniu mechanizmu miarkowania. Jak wskazuje TK, „im bardziej niedookreślone są przesłanki podjęcia decyzji, tym bardziej szczegółowe, pełne i przekonujące musi być uzasadnienie powodów przyjęcia przez organ stosujący prawo danego rozumienia określonego pojęcia”⁶². Sąd, stosując art. 48 u.k.k., musi w sposób wyczerpujący uzasadnić motywy swojego rozstrzygnięcia ze szczegółowym odniesieniem się do podniesionych przez wnioskującego twierdzeń i okoliczności, a postanowienie to podlega kontroli instancyjnej.

SĘDZIOWSKIE MIARKOWANIE OPŁATY EGZEKUCYJNEJ ZA EGZEKUCJĘ ŚWIADCZEŃ NIEPIENIĘŻNYCH – PRZYPADKOWY PRZYZYNEK DO DYSKUSJI

Streszczenie

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza dopuszczalności rozszerzenia mechanizmu sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej na opłaty za egzekucję świadczeń niepieniężnych. Rozważania objęły historyczny kształt instytucji miarkowania opłaty egzekucyjnej po wejściu w życie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, przesłanki jej zastosowania i wykładnię w dorobku doktryny i judykatury. Poruszone zostało także zagadnienie mechanizmu poboru opłat za egzekucję świadczeń niepieniężnych. *Signum specificum* tego rodzaju egzekucji nie wyklucza dokonania sądowej oceny słuszności ustalonej opłaty, szczególnie w przypadku egzekucji wydania nieruchomości albo opróżnienia pomieszczenia oraz wydania rzeczy. Wniosek ten wzmacnia jakościowa zmiana normatywnego kształtu instytucji miarkowania i utrwalenie praktyki sądów w stosowaniu art. 48 u.k.k. Kontrastuje z tym mechanizm miarkowania ustawowego, który nie uwzględnia indywidualnych okoliczności sprawy i nie podlega kontroli sądowej. Pozwala to stwierdzić, że *de lege ferenda* zasadne jest rozszerzenie sądowego miarkowania opłaty egzekucyjnej na opłaty za egzekucję świadczeń niepieniężnych.

⁶² Wyrok TK z 7 maja 2002 r., SK 20/00, «OTK-A» 3/2002, poz. 29.

JUDICIAL MITIGATION MECHANISM TO ENFORCEMENT FEES FOR THE ENFORCEMENT OF NON-MONETARY BENEFITS – CONTRIBUTION TO THE DISCUSSION

Summary

This article is an analysis of the admissibility of extending the judicial mitigation mechanism of the enforcement fee to the fees for the enforcement of non-monetary benefits. It presents and discusses the history of the institution of mitigation regarding the enforcement fee since the Bailiffs and Enforcement Act (*Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji*) came in force in Poland, the prerequisites for its application and its interpretation in the doctrine and court practice. The article also addresses the mechanism for the collection of fees for the enforcement of non-monetary benefits. The characteristic feature of this type of enforcement does not preclude a judicial assessment of the fairness of the fee established, particularly if the enforcement concerns the surrender of real estate or vacating the premises and the surrender of goods. Such a conclusion is supported by the qualitative change in the normative form of the institution of mitigation and the established practice of Polish courts in the application of Article 48 of the Act. This stands in contrast to the mechanism of statutory mitigation, which does not take the individual circumstances of the case into account and is not subject to judicial review. Hence we may conclude that it would be reasonable to propose an amendment extending the judicial mitigation of the enforcement fee to fees for the enforcement of non-monetary benefits.

Słowa kluczowe: miarkowanie opłaty egzekucyjnej; postępowanie egzekucyjne; komornik sądowy.

Keywords: mitigation of execution fee; enforcement proceedings; bailiff.

Literatura

- BIEŻUŃSKI P., *Miarkowanie wysokości opłaty egzekucyjnej*, «Monitor Prawniczy» 2/2013, s. 109-112.
- CISZEWSKI P., *Problematyka obniżenia opłaty stosunkowej w postępowaniu egzekucyjnym*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 4-6/2013, s. 50-61.
- DZIEWULSKA M., *O niemożności obniżenia opłaty stosunkowej przez sąd w ramach nadzoru sprawowanego na podstawie art. 759 § 2 kodeksu postępowania cywilnego*, «Przegląd Sądowy» 11-12/2015, s. 139-149.
- GRAJDURA W., *Wysokość opłaty stosunkowej w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 7-9/2005, s. 87-101.
- KŁONOWSKI M., *Komentarz do art. 149, [w:] Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. R. REIWER, Warszawa 2021, s. 433-451.

- KNYPL Z., *Nakład pracy komornika jako kryterium ustalenia opłaty egzekucyjnej*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 11/2014, s. 39-53.
- KORZAN K., *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986.
- LEWANDOWSKI S., MACHIŃSKA H., MALINOWSKI A., PETZEL J., *Logika dla prawników*, Warszawa 2019.
- MARCINIAK A., MICHALSKA-MARCINIAK M., *Metodyka pracy komornika sądowego*, Sopot 2015.
- MARCINIAK A., *Zasady ustalania przez komorników sądowych wysokości opłat egzekucyjnych*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 13/2015, s. 81-88.
- MARCINIAK A., *W kwestii właściwości funkcyjnej komornika sądowego w sprawie o obniżenie opłaty egzekucyjnej*, [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, red. A. MARCINIAK, Sopot 2022, s. 143-152.
- MARCINIAK A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 2023.
- NOWAK J., *Analiza pojęcia nakładu pracy komornika. Postulaty de lege lata i de lege ferenda*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 12/2017, s. 61-72.
- STRÓŻEWSKI B., *Status prawny i zadania komornika w Niemczech*, «Kortowski Przegląd Prawniczy» 3/2024, s. 67-77.
- STUDZIŃSKA J., *Praktyczne aspekty związane z rozpoznaniem wniosku o obniżenie opłaty egzekucyjnej*, [w:] *Współczesny model egzekucji sądowej i postępowania egzekucyjnego. Zbiór studiów*, red. K. FLAGA-GIERUSZYŃSKA, I. GIL, A. GÓRA-BŁASZCZYKOWSKA, Sopot 2017, s. 117-140.
- STUDZIŃSKA J., *Miarkowanie opłaty w ustawie o kosztach komorniczych*, [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. KUŁSKI, Sopot 2019, s. 169-185.
- SZACHTA J., *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych – zagadnienia wybrane*, «Przegląd Prawa Egzekucyjnego» 1/2022, s. 47-81.
- SZCZEPANIAK R., *Zagadnienie praw podmiotowych na styku prawa prywatnego i publicznego. Rozważania de lege ferenda na przykładzie opłat należnych komornikowi*, «RPEiS» 3/2014, s. 66-78.
- TOMALAK W., *Status ustrojowy i procesowy komornika sądowego*, Warszawa 2014.
- TRZECIAK M., *Obniżenie wysokości opłaty egzekucyjnej w praktyce – wybrane zagadnienia*, «Iustitia» 1/2012, s. 23-29.
- ULIASZ M., *Komentarz do ustawy o kosztach komorniczych*, [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks Etyki Zawodowej Komornika Sądowego. Komentarz*, red. J. ŚWIECZKOWSKI, M. ŚWIECZKOWSKA-WÓJCIKOWSKA, Warszawa 2024, komentarz do art. 19, s. 1009-1101.
- WOŹNIAK Z., *Egzekucja wydania rzeczy ruchomej*, [w:] *Sądowe postępowanie egzekucyjne. Przebieg, organy, koszty komornicze*, red. J. GOŁACZYŃSKI, Warszawa 2025, s. 591-625.

- ZAMOJSKI Ł., *Postępowanie cywilne – egzekucja sądowa – nadzór sądu z urzędu nad komornikiem – obniżenie opłaty egzekucyjnej ustalonej przez komornika. Glosa do postanowienia s. okręg. z 12 kwietnia 2013 r., III Cz 308/13, «OSP»* 1/2015, s. 3-15.
- ZAMOJSKI Ł., *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej według ustawy z dnia 28.2.2018 r. o kosztach komorniczych*, «Monitor Prawniczy» 9/2019, s. 477-485.
- ZAMOJSKI Ł., *Miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, «Przegląd Sądowy» 11-12/2014, s. 121-143.
- ZEMBRZUSKI T., *Sądowe miarkowanie opłaty egzekucyjnej*, «Polski Proces Cywilny» 3/2016, s. 595-615.
- ZEMBRZUSKI T., *Sądowe obniżenie opłaty egzekucyjnej – nowa czy stara instytucja?*, [w:] *Koszty komornicze. Zbiór studiów*, red. A. MARCINIAK, Sopot 2022, s. 125-142.